

CSALÁD és ISKOLA

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY

X-ik évfolyam.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1884.

SZERKESZTETTE :

RIEGER IMRE.

Kiadja: a Kolozsmegyei tanító-testület.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

108130

AZ 1884-ik ÉVFOLYAM TARTALMA.

Vezércikkek, paed. értekezések és gyakorlati czikkek.

	Lap.
1. Albert Károly. <i>A játékról</i>	98.
2. Dr. Bartók István. <i>A hebegés-dadogás és a szegénység</i>	26.
— — <i>Miként folyhat be a tanító a közegészségügy javítására</i>	60. 67.
— — <i>Az egészség ápolása az iskolában és néhány reform javaslat</i>	73. 90.
3. Benedek Samu. <i>A törtek tanítása az elemi iskolában</i>	161.
4. Boga Károly. <i>A földrajz tananyagának beosztása</i>	19.
— — <i>A földrajz alapfogalmai</i>	34.
— — <i>„Politica” a földrajzban</i>	68.
— — <i>Kell-e az elemi III. osztály földrajzához kézi tankönyv?</i>	81.
— — <i>„Az erdőt a sok fától”</i>	113.
5. B. Gy. <i>Felső nép és polgári iskolai tanáregylet</i>	9.
6. Boros György. <i>A nevelés theoridai és theoritái</i>	57. 65.
7. Bs. Gy. <i>A londoni nemzetközi nevelésügyi konferencia</i>	135.
— — <i>A tanító-nevelés kérdése a londoni nemzetközi nevelésügyi konferencián</i>	162.
8. Dr. Brassai Sámuel. <i>Az asszonyi műveltség ügyében</i>	49.
9. Czirják Albert. <i>A család és a nevelésügyi sajtó</i>	2. 11. 17.
10. De Gerando Antonina. <i>Kis leányokról</i>	89.
11. Indali Péter. <i>Új abc</i>	101.
12. Dr. Lehmann Róbert. <i>A nő, mint a háztartás könyvvivője</i>	114. 122.
13. Pataki Ferencz. <i>Az iskolai fegyelem</i>	102.
14. Sándor József. <i>A középosztály leányai</i>	97.
15. Szentgyörgyi Lajos. <i>Vitatételek az írva-olvasás köréből</i>	76.
16. Tasnádi Imre. <i>Jövönk érdekében</i>	3.
17. Toth Károly. <i>Műve akadályokkal küzd, és mit tehet a népiskola a növendékek erkölcsi nevelésében?</i>	75. 83.
18. Ujfalussy. <i>A félelemről</i>	1. 10. 18. 25. 33. 41. 51. 58.
— — <i>A népiskolai olvasókönyvek</i>	133.
19. Váradi Károly. <i>Az iskolai takarékpénztárakról</i>	141. 157. 170.
20. Weisz Bernát Ferencz. <i>Ismét az iskolai takarékpénztárakról</i>	52.
21. Zonda László. <i>Az elemi népiskola kertészeti tananyaga</i>	42.
22. A szerkesztőség. <i>Felhívás előfizetésre</i>	169.
23. Névtelen. <i>A kereskedelmi iskolák szervezete</i>	108. 127.

II. Tárca czikkek és hasonlók.

1. Dr. Bartók István. <i>Az esti pir</i>	117. 125.
— — <i>Az állatvédelem és az iskola</i>	138. 149.
2. Boga Károly. <i>Téli estéken</i>	5.

	Lap.
3. Czirják Albert. <i>Az életkorok</i>	53. 61. 69.
4. De Gerando Antonina. <i>A familistere népiskolái Guise-ben Franciaországban</i>	13.
— — <i>Peirce Cyrus</i>	172.
5. Dr. Ferenczi Zoltán. <i>Széchenyi István az 1825-országygyűlésen</i>	4. 12. 21. 29. 36. 44.
6. Somogyi Géza. <i>A nő természetrajzához</i>	107.
7. Vécsei János. <i>A belső bolygók, mint az élet szinterei</i>	77. 85. 91.

III. Hazai és külföldi tanügyi szemle.

Magyarország. <i>Az 1885. kiállítás oktatásügyi szakbizottsága</i>	5.
— — <i>500 ezer forint népiskolák építésére</i>	16.
— — <i>Ipariskoláink</i>	105.
— — <i>A közoktatásügy állapota 1883-ban</i>	173.
Ausztria. <i>Ausztria tanerőiről. R.</i>	45.
Algier. <i>A népoktatásügy állapota. R.</i>	15.
America. <i>A gyermekek temploma. Bs.</i>	38.
Anglia. <i>Az új elemi iskolai törvény. Bs.</i>	5.
— — <i>A londoni nyomor. Bs.</i>	6.
— — <i>A népiskolákról. Bs.</i>	15.
— — <i>Az angol iskolaszék. Bs.</i>	37.
— — <i>Az elemi tanítók nemzeti uniója. Bs.</i>	86.
— — <i>Az oktatás eredménytelenségének okai. R.</i>	127.
Japán. <i>A népnevelésügy. R.</i>	86.
Olaszország. <i>Népoktatásügyi állapotok. R.</i>	126.
— — <i>Az iskolai jutalmazások. R.</i>	45.
Románia. <i>Tanügyi állapot. R.</i>	14.
— — <i>A romániai magyarok népnevelésügyéről.</i>	137.
Scweicz. <i>Népoktatásügyi statisztika</i>	45.

IV. Irodalom.

1. Bournáz János. <i>Természettan írta: Dr. Császár Károly</i>	28.
2. B. L. <i>Természettan; írta: Szécskai István</i>	22.
3. Deák József. <i>Természettan; írta: Seidel Pál</i>	55.
— — <i>Természettan; írta: Szőke István</i>	55.
4. Keményfi Katicza. <i>Az ég; írta: B. R. S.</i>	166.
5. Kiss Sándor és Paal Ferencz. <i>Ki hát a licitáns?</i>	153.
6. Kozma-Gesztesy. <i>Népiskolai olvasókönyvek</i>	63. 70.
7. P. M. <i>Kolozsmegye földrajza; irták: Bács Gy. Boga K. Szentgyörgyi L.</i>	139.
8. Rieger Imre. <i>Még egyszer az ipariskolai olvasókönyvek</i>	155.
9. S. Á. <i>Földrajz; írta: Barna J.</i>	38. 46.
10. s Szántani példatár; írta: Dr. Lutter Nándor	79.
11. Váradi Károly. <i>Két ipariskolai olvasókönyv.</i>	118. 129.

V. Egyesületi élet.

1. Bányai Árpád. <i>Egy köri gyűlés. B.-Hunyad 1884 december 8.</i>	174.
---	------

Lap.	Lap.
2. Benedek János. Az iskolai takarékpénztárak kérdése a n. almási tanítói kör gyűlésén 87. ✓	12. s. s. A gyalui tanítói kör alakulásáról 71. ✓
3. Benedek József. Elnöki megnyitó beszéd. Kolozsvár 1884 október 30. 145. ✓	— — A gyalui tanítói-kör gyűlése 1884 máj. 21-én 91. ✓
4. Benedek Samu. Elnöki megnyitó beszéd. Kolozsvár 1884. márczius 8. 46. ✓	13. Szentgyörgyi Lajos. A b.-hunyadi tan. kör gyűlése 1883. decz. 31-én. 6. ✓
5. Boga Károly, Elnöki megnyitó beszéd. B.-Hunyad 1884. február 23. 39. ✓	— — A b.-hunyadi tan. kör gyűlése. 1884. február 23-án. 39. ✓
— — Elnöki megnyitó beszéd, B.-Hunyad 1884. május 21. 91. ✓	— — A b.-hunyadi tan. kör gyűlése 1884. május 21-én. 94. ✓
6. i. s. A maros-tordamegyei tanító közgyűlése 168.	14. Weinhold Károly. A szebenmegyei tanító-testület közgyűlése 56.
7. Nagy Kálmán. Titkári jelentés, a kolozsmegyei tanító-testület 1883 ³ / ₄ évi működéséről 151. 164. ✓	
8. Névtelen. A paedagogiai társaság közgyűlése 71.	
— — A kolozsmegyei tanítótestület 1884 évi közgyűlése 121. ✓	
9. Péterfi Sándor. Az Eötvös-alap érdekében 15.	
— — Az „Eötvös-alap“ pályázata. 30.	
10. Ravasz György. Elnöki megnyitó beszéd. B.-Hunyad 1883. december 31-én 6. ✓	
11. R. I. A kolozsvár-vidéki tanító-kör gyűlése 47. ✓	

VI. Vegyesek.

E rovatban rövidebb közleményeket, tanügyi híreket stb. közöltünk, minden számban.

VII. Melléklet.

Lapunk ez évi folyamának ingyenes mellékletéül a *Paedagogiai Füzetek* I. kötetét adtuk. *Rousseau élete és neveléstana*; írta: Rieger Imre.

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Rieger Imre.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOGA KÁROLY, SZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — DEZSI LÁSZLÓ egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Hidelve, Új-utca, 36. sz. a.) küldendők.

A félelemről.

Semmi sem több, mint a „nem tudom.“ Minél tanultabb, minél többet s mélyebben gondolkodik valaki a benne s kivüle létezőkről: annál inkább előtérbe lép ez, mely mig egyrészt lever, másrészt fölemel. — A „nem tudom“ és „tudom“ sokféle meghatározásnak s mértéknek van alávetve. A materializmus kevesebbet tud, mint az idealizmus; a reál-idealistikus irány a kettő között lebeg. Vagy azt mondjuk, hogy a létezők csak tapasztalatiak, (concrét) s csak ezeket tudjuk; vagy azt, hogy a létezők elvontak abstractok is; van irány, melynek minden létező concrét, és van, mely előtt minden csak abstract s csak az Énnel való viszonyában létezik. Mindenik szerint más és más a tudás. — Szerintem mindazt tudjuk, miről fogalmat, eszmét alkotunk, fogalommal, eszmével birunk; ezek azonban megfeleljenek a logika követelményeinek. A nyelv nem tudáshoz, hanem a tudás kifejezéséhez szükséges s egyszersmind bizonyosságot tesz mások előtt arról: mit tudok. — Tudjuk, hogy van delevás és delej, üveg és villanyosság, porszem és nehézkedés stb. Az elsőket testi szerveink érzékelhetik, az utóbbiakat nem, de azért létüket senki sem tagadhatja. Ebből csak az világos, hogy nemcsak anyag van, hanem létezik más is. Ez a más: erő. Minderről nemcsak testi szerveink utján tudunk valamit; kell ehhez más is. Nem akarok most taglalásába mélyebben bocsátkozni; megmondom, hogy kell: erő; nevezzük a lélek érzékének. Mi a lélek? Nem szándékom fejtegetni. Erő, mely nélkül még a test által érzékeltéről sem tudnánk semmit.

Most már ott vagyok, hol láthatják olvasóim, hogy szerintem az Én nemcsak anyag, hanem erő is. A mint nem tagadja senki, hogy a porszem sem tisztán anyag, mert p. nehézkedési ereje van: úgy nem tagadhatja senki azt sem, hogy Énem nemcsak anyag: test, hanem erő: lélek is. A lélek a testtől nem választható külön valamint a porszem és a nehézkedés sem; de annyi áll, hogy mindkettő alatt mást ért mindenki. Azok, kik valamely anyag súlyát mérik s azt mondják: 'nehézkedési erejét mérték, szavaikkal játszanak; mert vagy más az anyag és erő, vagy egy; ha más, akkor anyag, erőt nem mérhet; ha egy, mért mondják két szóval, mért terjesztenek két fogalmat?

A lélek a természet erőinek sajátosság foku s tehetségü egyike, mely az alatta állókat magában egyesíti.

Énem érzelmekkel bir. Az érzelmek tudatára lel kem jó s kifejezésére is ő képes. Én test és lélek nélkül nincsen; innen következnek, hogy az Én minden működésénél s állapotában jelen van mindkettő. Testeme valamely külső hatás (p. ütés) vagy lelki hatás (p. bú érte; a test e hatások alatt bizonyos változást szenved, működése kizökken rendes állapotából, a lélek ennek tudatára jön, e tudat bizonyos állapotot teremt s ez a tudatos állapot: az érzelem; a lelki erők maguk is, a test ráhatásai nélkül, képesek érzelmet előidézni, p. igazságérzelmé. Így hát az érzelmi tudatos állapot s nem működése lelkünknek; nem az ismerő-, gondolkodó- és vágytelenség együttes művelete s egymáshoz való viszonya idézte elő, hanem az érzelem maga készíti a lelket ismerésre, gondolkodásra, vágyra. Tagadhatatlan azonban, hogy a lelki tehetségek működése s egymáshoz való viszonya teremt érzelmi állapotot; de az is igaz, hogy az érzelem mint eredmény tűnik föl s mint állapot nekünk vagy kellemes, vagy kellemetlen, vagy közönyös. A közönyös érzelmet sok psychologus tagadja. Én nem tagadhatom, mert létezik, csakhogy a lelket tevékenységre nem indítja.

Most már eme kérdésre: mi a félelem? ennyit válasszolunk: érzelem. Lelkünk tudatos és pedig jobbára kellemetlen állapota, melynek okai, tartama, ereje, nyilvánulásai, hatásai sokfélék, számtalan változatban létezhetnek ugyan, de az Ében mindig csak állapotot, mely különböző hatások, műveletek eredményeként lép elő s mindig bizonyos lelki s testi munkásságra indít, valahányszor a közöny rajta erőt nem vesz.

Vajjon mindig kellemetlen-e a félelem? Többnyire az; oly rendellenes állapotot teremt az Ében, megbolygatva, felizgatva s beteges, kóros, kellemetlenül eső működésre hajtva szellemet és testet, hogy bizony cseppet sem örülhetünk neki; de azért van egy neme, mely a kellemes érzelmek sorában foglal helyet, bizonyosságául annak, hogy a lélek tevékenységei s állapotai mindenképen igen szoros viszonyban, édes testvéri kötelékben léteznek. Az Isten félelme kellemetlen-e a hívő kebelnek? A szerelem, a legboldogítóbb, tehát legkellemesebb érzelem itt találkozik elválhatatlanul össze a félelemmel a legkellemetlenebbek egyikével. Szeretni, tisztelni, jót és rosszat remélni egyszerre: ez az Isten félelme legkiválóbban. Mily csodálatos az egység, mely itt, e nagyon is különböző lelki tünetek között megvan. Szép harmoniában olvad össze s magasztosítóvá lesz a kelle-

mes érzélem a kellemetlennek szoros kapcsolatában. A hívő kebel fényes diadalát üli itt a rettenetes, a romboló, aljas félelem; diadalát üli, megnevesítve az emberi érzelmek legrútabbjainak egyik legnagyobbikát, helyesebben legelvetemedettebbjét. . . Ime, a félelem néha kellemes érzélem.

Vannak-e a kis gyermeknek, a csecsemőnek általában érzelmei s így bírhat-e ő félelemmel?

Nézzük meg előbb szavainkat, nehogy csak könyved szójátékká fajuljanak gondolataink.

Idegeink egy része az észrebevést, más része az érzést közvetíti. Szerintem az érző idegek közvetítése által létrejött lelki állapot mind érzélem. Bármilyen ez állapot oka, okának tárgya, anyaga s minden egyéb körülménye: lényegében mindig ugyanaz marad, azaz: lelkünk bizonyos állapota, mely nem egyéb mint érzélem. Én tehát azon megkülönböztetést, hogy van érzéki és van szellemi érző tehetség s ennek megfelelőleg vannak külön érzelmek, melyek tán lényegileg is mások volnának, el nem fogadhatom. Mind érzélem lényegileg az, akár testünk-, akár lelkünkben volt is az indító, a teremtő ok; csak külsőleges különbség található közöttük, mely azonban — meg kell engednem — épen nem kisorszerű. — De érző tehetség csak egy van; ez egyhez visz út a testi érzékeken és magán a szellemen át; e két út azonban az emberben élesen elválasztva nincs, nem lehet.

Érzelmeket, melyek a test által lettek előidézve, nem tagadhatunk meg a csecsemőtől sem, hiszen ő számtalan jelét adja annak, hogy különböző testi fájdalmakat s örömeiket érez. Igen, mondhatják sokan, de ezek csak érzéki érzetek és nem érzelmek! — Ne játszunk a szavakkal! Testünk hogyanlétét, állapotát észre vesszük, megtudjuk, e tudat lelkünkben bizonyos állapotot teremt s ez már: érzélem, melyet aztán tehetségünk szerint kifejezünk, ha csak nem közönyös s ha t. i. akarjuk. Miért lenne ez másképen a gyermeknél, a csecsemőnél? Hogyan van hát, ha nem így? Hát a csecsemő lelke már lényegileg sem olyan mint a miénk, vagy talán — ilyet is hallunk néha — neki nincs lelke? — Mi egyedül a külső általunk észrevehető s megfigyelt nyilvánulásokból, saját szellemünk törvényei szerint vonhatunk következtetést mások, s így a csecsemők lelki életére nézve. A csecsemő sír; megszojtatják s elhallgat. Ez semmi más következtetést nem enged, minthogy az éhség fájdalmát érezte, (fájdalom-érzelme volt) tehát sírt; mikor az elmúlt, eltűnt ez is. — Sok időt venne el az aprózás. Engedjék meg kimondanom, hogy a csecsemőnek is vannak érzelmei. Kérdés most már: bírhat-e félelemmel?

(Folyt. köv.)

Ujjfalussy.

A család és a nevelésügyi sajtó.

I.

„Társadalmunk összes művelődési körei még nem elegendők arra, hogy a nőt hivatásában mint anya kellemően támogassák. Olvasnia is kellene valamit és biztatást, útbaigazítást merítenie a nevelésügyi iratokból.“ Ezeket mondá egykor Fröbel. Valóban a nagy mester minden óhajtásai között bizonyára ez az, mely a legcsekélyebb figyelemben részesült. Az igaz ugyan, hogy nőink sok mindenfélét olvasnak. Megtanulják azt is, hogyan kell a virágokat ápolni, a ruhát a legújabb divat szerint előállítani, hogyan kell főzni, sőt mosni is,

avagy mit mond a „hírharang“. Elolvasnak nem egy érdekesítő, izgalmas regényt, vagy élezzlapot — mind ezt azért, hogy korunk művelődési áramlatával lépést tartsanak.

De hogy egy nevelés-oktatásügyi szakközlönybe bepillantsanak, avagy egy könyvet a nevelésről elolvassanak, ez már ritka eset, sőt sok szülő előtt — fájdalom — unalmas is. A nevelésügyi sajtóval nem rokonszenveznek, közönyösek iránta.

Valóban, ha mi magyarok annyira volnánk, hogy nőink a divatlapok és mullattató iratok mellett egyik vagy másik nevelésügyi munkát is megszerezniök, ez népünknek, nemzetünknek nagy előnyére válnék. De ez még pium desiderium.

A nevelésügyi közlönyök lámpással kell megkeressék barátait, csak hogy életjelt adhassanak magukról. És mi az oka a nevelésügyi sajtó ezen sorsának a családban? Egy csomó előítélet, ellenvetés, melyek a nevelésügyi iratokat a családból kizárják. Ha e bajt gyökerestől kiirthatnók, már azzal is nyernénk valamit. Vegyünk a szülői ház: ez ellenvetéseiből, előítéleteiből néhányat közelebbről szemügyre; talán sikerülni fog azok semmisségét kimutatnunk és így az előítéleteket eloszlatnunk.

A legmindennapibb ellenvetés ez: Nincs időm olvasni. Igaz, korunkban sokat kell dolgozni. Mi mindent kell egy derék háziasszonynak végeznie, a konyhában, a varrógépnél, a bölcső mellett, a gyermekszobában s tudja Isten még hol; a tevékeny nőre szükség van a családban. De kedves anya, mond őszintén! nincs-e időm mindennap a napilapok hasábjait átfutni, vagy egy könyvet olvasni, melynek képei, tartalma érdekelnek? És te apa, kinek sisyphusi munkád kevés pihenőt ad, valóban nem marad egyetlen szabad pillanatot sem, a melyben a felett gondolkodhatnál, hogyan kellene nevelni azokat, kik a család legkedvesebb kötelékei és a kik által a mennyei boldogságot, de a pokol szenvedéseit is kiérdemelheted? És feltéve, hogy egy anyának nem volna valóban ideje ahoz, hogy egy lapban olvasgatva útbaigazítást nyerjen gyermekeinek neveltetése felől, a kik bizonyára többek előttünk, mint a világ minden gyémántjai és gyöngyei, időt kellene magának erre keresnie — még akkor is, ha a kávé-nénikék minden gyönyörűsége a napi rendről néha-néha lezorzolna! Ha az ember egy estélyt végig néz, ha a nők ékesen szólásának csodás varázsát hallgatja, sokszor önkénytelenül eszünkbe jut az, ha egy ily estélyen csak néhány pillanatot is fordítanak egy nevelésügyi, családi szakközlöny elolvasására az idő nem telt volna el épen haszontalanul!

A második ellenvetés: nincs pénzem ilyen lapokra. Ez ellenvetés csak ott jogosult, hol valóban vagyontalanok az emberek, de nem a módosabb körökben, hol egy nevelésügyi lapnak csekély előfizetési összege tisztesen emeli a nevelés sikerét; különben is a nevelésügyi olvasmányokra kiadott pénz sokkal értékesebbet kamatoz, mint az élv, fényezés és divat, a melyekkel korunkban gyermekeinket oly szomorú módon boldogítjuk.

Ez ellenvetések azonban még nem oly bántóak. De bántja, sérti minden gyermekbarát szívét, ha ezeket hallja: Örvendek, hogy gyermekeimtől megszabadultam, a tanítást, a nevelést rábízom a bonne-ra és a tanítókra. Hisz fizetést húznak, bajlódjanak is velök. Miért

unatkozom egy nevelésügyi közlönyben a nevelés módszerével!

E szavakat: *Éljünk gyermekeinknek!* némely családban meg se értik, sőt ki is gunyolják. A gyermekek nem tartoznak szüleikhez, de igenis a bonnehoz, a szolgálóhoz, az inashoz. S ha akkor a gyermekekben rossz hajlamok ébrednek, szitkozódnak, mint a legények, vagy illetlen szavakat mondanak, akkor megijedünk, de már későn. S ha foglalkozik is némely anya gyermekeivel, az talán csak azért történik, hogy őket a társalgási teremben bemutassa, avagy szép ruhában a sétányra vezesse. A gyermek neveltségét, csintalanságait tanulmányozni és gyógyítani általában a kisdedek lelki fejlődéseivel törödni az bajos, alkalmazatlan neki és minden lap iránt, mely a gyermek lelki fejlődését tárgyalja, közönyös és ellenszenves.

De ne szóljunk többet erről!

Az ellenvetések még keserűebbek. Azt mondják: Az egész nevelésügyi sajtó nem ér semmit; csak szalmát csépel; sőt úgy látszik, mintha azoknak igazuk volna, kik azt mondják: Minél több nevelésügyi lap jelenik meg, minél többet írnak a nevelésről, annál rosszabb lesz. Ez igaz, ha a közlöny olyan, mint a milyennek nem kellene lennie.

Száraz, módszertani értekezések, böleskedések, üres szövegek, igaz, ezek ellenszenvet is kelthetnek. Mit is kezdjen el egy anya ily cikkekkel? Féltethet attól, hogy be kell vallja, hogy nem érti. De ha arról van szó, hogy megmondjuk a családunknak, miképpen kell bánni a gyermekekkel, kik nyalánkodnak; avagy adjunk-e pénzt a gyermeknek az iskolai takarékpénztárba? hogyan kell az első hazugsággal szemben fellépni? Minő hibákat követünk el beteg gyermekekkel szemben? Ekkor valóban senki sem állíthatja, hogy ily tanácsok haszontalanok és hiába valók volnának.

(Folyt. köv.)

Czirják Albert.

Jövők érdekében.

Köztudomású dolog, hogy a tanítói állással együttjáró kötelességek napról-napra fokozódnak. A legkülönbözőbb, nagyon gyakran egymással éppen nem meg egyeztethető, kötelességek teljesítését kívánják tőlünk. Az egyik 'minta méhésznek, a másik kertésznek, a harmadik a házi-ipar munkásának, a negyedik az egyház szolgájának, az ötödik az emberbaráti intézmények buzgó apostolának, a hatodik takarékpénztár kezelőnek stb. — óhajt látni. Sőt hányszor nem hallunk oly véleményt is, hogy a jó tanítónak a fentebbi, meg az ezekkel kapcsolatban emlithető, de elő nem sorolt ügyek mindenikének, előharczosául kell szegődnie.

Tiszteljük a munkamegosztás elvét s méltán követeljük, hogy a kötelességek teljesítésével az élvezeti jogok is arányban álljanak. Nagy igazságtalanság, hogy a társadalom azon egyénektől követel a legtöbbet, a kiknek a legkevesebbet ad. — Nem akarom most a tanítói állás árnyoldalait részletezni, lesz erre majd alkalmunk máskor, a fennebbiek is csak azért említém, hogy a tanító társadalmi állása emelésének szükségességét jelezzem.

A tanítói pályát bármely más pályával egybehangolítva, azonnal szembeszökő ennek azon hátránya, hogy míg a többenél a törekvő ifjú munkakedvének fokozására nagyon hozzájárul azon remény, hogy a jól végzett munka után a megérdemelt előléptetésben részesül, — addig a tanítói pályán erre nem számíthat. Itt egy-egy előléptetés a ritka kivételek közé tartozik, s legtöbbször csak csekély fizetési differenciából áll.

Ha e helyzet megváltozik s az előléptetés a tanítóknak is biztosítva lesz, társadalmi állásuk nagy mértékben emelkedni fog. Eszközölhető volna pedig ez a tanítóképzédei tanárképzés és a tanfelügyelői qualificatio kérdésének megoldásával.

Az állami képezdék szervezésekor nagy hiány volt a tanerőkben, a középtanodáktól átjött tanárok száma e hiány fedezésére nem volt elégséges s így a különböző felsőbb tanintézetek hallgatói közül toborzottak a képezdékhez tanárokat. Hogy ezen különböző elemekből alkotott tanári testület oly szép eredményt tudott felmutatni, azt a nagy részük odaadó, lelkes munkásságának köszönhetni. E tanárok a hazai közoktatásügynek kiváló szolgálatot tettek, bizonyítja ezt azon törekvő tanítói kar, mely a közelmúlt másfél évtized alatt növendékeikből alakult, és a mely — öndicsékvés nélkül bevalhatjuk — Magyarország népoktatásügyének nagy lendületet adott.

E siker azonban részben a véletlen szerencse következménye. A jövő tanítóinak képzését pedig ily véletlen esélyeinek kitenünk nem szabad. Itt az ideje, hogy a tanítóképzédei tanárok kiképzésének kérdését ismét felszínre hozzuk. Trefort minister mondá egy alkalommal a következő, s e kérdésre is nagyon találó szavakat: „Az intézményeket akkor kell reformálni, mikor még életképesek, mikor tekintélyük még nem járt le, s mikor még él az emberekben az a hit, hogy az intézmény alapja helyes és való.”

Egy ilyen, reformot sürgető kérdés, a tanítóképzédei tanárok qualificatioja, melylyel nagyon is kapcsolatba hozhatni a tanítói állás emelésének kérdését.

Intézkedni kellene első sorba arra nézve, hogy jövőre csakis népoktatási intézetekben már tényleg működött, s a kellő qualificatiót megszerzett tanítók lehessenek képző intézeti tanárokká. Így a képezdési tanárok mindenike birna a népoktatás terén a kellő gyakorlati jártassággal, s a törekvőbb tanítóknak is alkalom nyújthatnék magasabb qualificatiót, nagyobb munkakört, e mellett jobb anyagi helyzetet is szerezni.

Angliában és Franciaországban ez ügy már régebben szervezve van; ott úgy a képezdési tanári, mint a tanfelügyelői qualificatiót minden elemi tanító megszerzheti; — e nagyon is természetes jog megadása az intézménynek csak előnyére vált. — Vajjon csak a magyar tanítók ne lennének képesek magasabb promotiora? Népoktatásügyünk nagymérvű fejlődése egyáltalában nem tanuskodik e mellett.

Sokan egyetemi képesítést követelnek a képzőintézeti tanároktól, mi ezt nem tartjuk okvetlenül szükségesnek, egyfelől, mert az egyetemi tisztán tudományos képzés, csak a gyakorlati jártasság rovására szerzhető meg; továbbá, mert az egyetemeken a jelöltek rendszert csak 1- legfőlebb 2 tárgyban szereznek szakismeretet míg a képezdékben tudvalevőleg nemcsak 1—2 szaktárgyat, hanem egész tudománykört kell tanítani (pl. a természetrajz- mennyiségtan tanárának: termé-

szettan, vegytan, szám és mértan, állat, növény és ásványtant) s hogy a jelölt ezen tárgyak mindenikéről egyetemi képesítést szerezzen, mondhatni képtelenség; — végül nem óhajtjuk már csak azért sem, mert így útját vágnók annak, hogy e képesítést néptanítók is megszerezhessék.

E helyet sokkal czélszerűbbnek tartjuk, ha szabályrendeletileg körvonaloztatik a képző tanárok képesítése, még pedig oly formán, hogy a budapesti mintaképzővel kapcsolatban egy képző-intézeti tanárvizsgáló bizottság szerveztetnék, és pedig részben képezdei tanárokból, részben az egyes szaktudományoknak az egyetemeken működő képviselőiből. E tanárképesítő vizsgálatra csakis oly jelöltek bocsáttassanak, a kik lega-

lább 5 évig valamely nyilvános népoktatási intézetben tényleg és jó sikerrel működtek. Ugy a felekezeti valamint az állami-tanítóképző intézetekben jövőre csakis ily képesített tanárok alkalmaztassanak.

Addig is, míg e kérdés további részleteit, s ezzel kapcsolatban a tanfelügyelői qualificatio ügyét fejtegethetnők, ajánljuk az elmondottakat t. kartársaink figyelmébe. Foglalkozzanak e kérdésekkel tanító-egyesületi gyűléseiken, s ha a kellő megállapodásra jutottak, sürgezzék illetékes helyen ezeknek óhajunk szerinti kedvező elintézését.

Tasnádi Imre.

T Á R C A .

Széchenyi István az 1825-ki országgyűlésen.

Általánosan azon felfogás van elterjedve, hogy Széchenyi teljesen készületlenül lépett fel 1825-ben.

Tulajdonképen e fellépés rögtönzöttnek tünik fel mindkét oldaláról t. i. egyszerre tünik fel számítás nélkül rögtönzöttnek és olyannak, melyet tanulmány nem előzött meg. Pedig egyik sem áll.

Szándéka az elhatározó fellépésre már megvolt, midőn Franciaországból sietve hazajött, hogy a szept. 11-kén megnyíló országgyűlésen megjelenjék.

Már azelőtt keringett róla a hír, hogy a felsőházban magyarul fog felszólalni, hogy „a nemzetiség ügye körül szolgálatokat tehessen” — s hogy ez nem volt alaptalan, bizonyítja október 12-ki első felszólalása az alsóházi telirat mellett. Ezt akkor is korszakas fellépésnek tekintették s Szoboszlai Pap István így írta meg még az nap Debreczenbe: „Epokát csinált ezen a táblán gr. Széchenyi, a ki Debreczenben volt, mert ő magyarul szólalt meg. En — ugymond katona vagyok s keveset tudok az ilyen dolgokhoz; de azért jussom lévén szólani, kérem: hagyassék meg a nuncium a maga valóságában. Ha én hűséges jobbágy nem volnék, nem viselném ezt a rubát s fegyvert; azért szólok, mert hűséges vagyok. Ő felsége, mint jó atyánk, parancsolta, hogy öntsük ki kebelébe érzéseinket” Magyarul szólalt fel utóbb is mindig, így december 26-án, 1826 április 1-én, midőn feddőleg szólva a főrendekhez, alkotmányos érzelmeket kétségbe vonta, miért a Nádor magához hiva, megfeddette. Magyarul szólott 1826. április 26-án, ez volt legfeltűnőbb beszéde, melyben többek közt így szólott: „Nem kell nekem kegyelem — amolyan nagyon udvariaskodó és nyájaskodó kifejezésekkel utóbb eljátszuk az egész alkotmányt. A császár nem kegyelmet gyakorol, mikor a magyar alkotmányt fönn akarja tartani, hanem csak legszentebb köteletségét teljesíti.” E felszólalásért a Nádor újra megfeddette. E felszólalások voltak évszázadok óta az első magyar szók a főrendi házban s utána többen beszéltek magyarul. Már első beszéde után Gr. Haller, Gr. Eszterházy Károly s br. Perényi „magyar beszédekkel szekundáltak a hazafias grófot.” (Szász K. Az akad. megalapítása. 109. Budapest Sz. XXIII. 322.)

Másfelől Döbrentei 1831-ből ezt írja: „Oly szándékkal ment ezen országgyűlésre gr. Széchenyi István, a nem-

zeti muzeumot alapító gr. Széchenyi Ferencz fia, hogy közjóra áldozni fog.

Desewffy Aurél szerint pedig mindjárt Pozsonyba érkezte után tüstént egy klubbot alakított a szétágozó nézetek egyesítésére.

A bireknek igazok volt, Széchenyi valóban felakart lépni nemesen, elhatározóan; de csattanósan is, mint olyan a ki érti a nagyszerű hatások titkait.

Ennyi világos a dolog egyik oldalát tekintve.

Még sokkal egyszerűbb a másik kérdés ügye, hogy t. i. kellő tudományos előkészület nélkül ment-e ez országgyűlésre.

Tény, hogy katonapajtásai még a Hitel megjelenése után sem tudták elképzelni, hogy Széchenyi tudós munkával idézzen forradalmat az eszmékben, ő ki „igen kevés jelt adá, hogy Cadmus és Guttenberg találmányai iránt különös előszeretettel viseltetnék.” (Kemény. Tanulmányai I. 190.)

Desewffy Aurél szerint teljesen készületlenül lépett a törvényhozó terembe.

Wesselényi Miklós így ír: „Hogy világtapasztalást szerzett: természetes vala. Azonban a gazdasági és statusgazdászati rhapsodisticus ismereteken kívül, csak a szépirodalomban birt jártassággal. . . De a politikáról Széchenyi keveset gondolkodott. Hite nem volt a magyar nemzet jövődjéről s a hazai nyelvet, midőn vele megismerkedtem csak tördelte.”

Ez idézetekre röviden jegyzem meg, hogy a katonapajtások megjegyzése csak az 1815 előtti Széchenyire vonatkozhatik, mert ezóta alig volt szolgálatban. Desewffy ki ekkor 17 éves volt, alig ismerhette jól Széchenyit, ki ekkor már 34-ik évét élte. A Wesselényi megjegyzése pedig arra vonatkozik, midőn Széchenyit 1820—21-ben Debreczenben megismerte.

E kérdés közelebről érdekel, kissé vissza fogok tekinteni.

Széchenyi gyakran s mindig elitőlőleg nyilatkozik saját ifjúkori neveltetéséről.

Egy helyt az Önismeret 9-ik lapján így ír: „Lelki tehetségeim igen lassan fejlődtek igen későn érleltek, úgyhogy felette nehezen és keveset tanultam és ekkép az mit tudtam, engem nyilvános tanodában okvetetlen a számár padra emelt volna. Ámde azért, mert „datur modus in rebus“ minden examen után, melyben ügyes combinatio és distri-

butio következtében szerencsésen átestem, elmulthatatlanul stereotip ezen nagy igazság vagy jobban mondván óriási hazugság ragyogott tanodai bizonyítványaim lapjain: „calculum eminentiae meruit.“

Kezdetben mindig remegett a vizsgáktól utóbb kaczagott rajtok. Azt hiszi, hogy azért nem tanult, mert kimélték gyengesége miatt s úgy bántak vele mint pupossal, ki nek pupját szemére lobbantani szégyen. Majd azt hitte magáról, hogy nagyon erős, mindezek miatt vérebe lenéző zsarnokság vegyült s szemei fel nem nyilhattak; mert oda haza nevelve hizelgő cselédektől környezve, rá alkalmat nem volt. Különösen fáj neki, hogy az önismeret abc-jét sem tanulhatta meg odahaza s ezért ír utóbb egy könyvet erről.

Ugy látszik vallomásaiból, hogy mint gyermekkorában a tudás valódi szeretetét nem tudták vele megkedveltetni, úgy az igazi vallásosságról sem nyert tiszta fogalmat. Felvilágosítás nélkül rajongóvá lett. A vallás külső formáit gyakoroltatták vele s nem lényegét. Midőn először gyónt, azt mondák neki, hogy nincs nagyobb bűn, mint valamit eltitkolni s mégis áldozni, vagy áldozás előtt valamit enni. Ó hát, hogy egyse maradjon el, mindenféle el nem követett bűnököt is bevallott; és gyónás előtt istenért se mosta volna ki száját, nehogy egy csepp víz lenyelésével az örök kárhozatra jusson.

Ilyszerű viszonyok s neveltetés után ment Széchenyi katonának 1809-ben elébb a felkelő, majd a rendes hadsereggel s az élet kitáruul előtte minden csábjaival s minden alkalmával.

(Folytatása köv.)

Dr. Ferenczi Zoltán.

Téli estvéken.

„Mert a népnevelés feladatait csakis a nép közreműködésével oldhatjuk meg!“ — mondá Ötvös egyik parlamenti beszédében.

Nem kell bizonyitanunk, hogy mennyire igaz ez.

De hát — miképpen szerezzük meg a nép e közreműködését.

Tudjuk és látjuk, naponként érezzük, hogy a nép nemcsak közönyös, de határozottan ellenszenves az iskola iránt.

Az ember elvégre is csak azt tünteti ki rokonszenvével, a mit saját belátása szerint általában üdvösnek tart, vagy a minnek saját magára nézve jó eredményeit, kellemes hatásait érzi; ehhez csak azt kell tennünk, hogy a mivelttség alsóbb fokán álló emberek, tehát az u. n. nép a maga ítéleteiben rendszeren hasznossági szempont által vezérelteti magát: s ezek alapján mindjárt beláthatjuk a nép iskola iránti ellenszenvének okait.

Az iskolát sem általában üdvösnek, sem kellemes hatásúnak, sem hasznosnak nem tartván: azért ellenszenvez iránta. Kell tehát oda törekedni, hogy — igenis tartsa.

„Fel kell világosítani a népet a közmiveltetés magasabb czéljairól s arról, hogy az egyes az összes társaságában elfogadható tényezővé csak úgy válhatik, ha szíve nemessége s lelke fejlettségénél fogva az összesnek javára szorgalmat, mert ellenkező esetben teher levén, mint küllő nélküli kerék: félredobatik,“ — ez a (sokféle módon variált) felelet feleletnek felelet ugyan, de nem megfejtése a kérdésnek. „Fel kell világosítani!“ ... De hát: *hogyan?*

A nép ellenszenvez az iskola iránt, vagyis a hegy nem akar menni Mohammedhez, — nincs más mód, mint-hogy Mohammed menjen a hegyhez: a tanító a néphez.

Tavaszzsal, nyárban és ősszel, miután a nép ez időtájt mezőn, réten erdőn el van foglalva, ez nem lehetséges, — ámbár ez a lehetetlenség sem tartozik a fizikai lehetőségek közé; hanem aztán annál inkább lehetséges... *télen, a téli estvéken*, a mikor az ember csak úgy öli magát az unalom miatt.

P. Szathmáry Károlyék (Jókai, Mikszáth, Tolnay stb.) úgynevezett „Jó könyvek“-et adtak s adnak ki. Formájokra nézve éppen olyanok, mint a tatárpéterféle „ponyva“ termékei; az egyik 3 kr, a legdrágább 6 kr. Szathmáryék arra számítanak, hogy ezekkel talán sikerülni fog a „ponyva-irodalom“ selejtességeit kiszorítani; és sikerülni is fog mindenestre, ha a nép a „Jó könyvek“-et megismerte és megszerette.

Ha megismerte: megszereti, s ha megszerette: olvasni fogja mohón, — kezdi belátni az olvasás hasznát, sőt élvezetesnek fogja találni.

De ki ismertesse meg?

A tanító.

És mikor és hogyan?

A téli estvéken és úgy, hogy ellátogatva az egyes családokhoz, felolvassa előttük ezeket az igazán jó könyveket, a mikből a magyar virtus csakúgy „bokázik.“ Pld. a „Mátyás király és a varga“ s a „Herczeg Eszterházy Miklós kalandjai“ még az u. n. mivelt ember kezében sem elégszenek meg az egyszeri átolvasással, — a nép egészen az elrongyolódásig fogja olvasni, kőzről-közre.

Hiába állítjuk fel a „népkönyvtárak“-at, ha a népben nincs meg az olvasás iránti szeretet, — előbb ezt kell beleoltani.

Faluhelyeken szokások a fonók. A tanítónőnek aligha fog derogálni, ha ezeken a leányos gyűléseken megjelenik, nem ugyan szöszt fenni, hanem — olvasni, mesélni.

Az iszákos néppel szemben nem sokat érnek, semmit sem érnek a „felvilágosító“, „beláttató“ dikciózások; — a nép azért megy a korcsmába, mert otthon és egyebütt nem tudja idejét kellemesen eltölteni. Képesíteni kell, hogy tudja; szórakoztatni kell, hogy honn üljen. *Néphármonidkat szervezni, esténként énekelni, közben olvasni, a szülőket ezeken a hosszú téli esteken meg-meglátogatni, velük erről-arról beszélgetni:* mind nem lehetetlen dolog!... És ezek után a „hegy“ is ki kezd mozdulni helyéből s közeledni fog Mohammedhez.

Hogy a néptanító a népek s gyermekeinek valóban tanítója s nevelője lehessen: kell, hogy azt a népet eszjárásában, természetében, felfogásaiban ismerje. Mi lehetne e végből alkalmasabb a hosszú és-unalmas téli estéknél?

Csak akarni kell s — menni fog.

Boga Károly.

S Z E M L E.

Az 1885. kiállítás oktatásügyi országos szakbizottsága felhívást bocsátott ki Magyarországnak tanügyi hatóságaihoz, tanintézeteihez, tanáraihoz, melyben általános buzdító szavak kíséretében kifejti a kiállítás e részének célját, egyszersmind a kiállító utbaigazítására részletes programot állapít meg. A kiállítás e részének célja első sorban, hogy a magyar tanügy a maga szerves egységében mutattassék be. A bejelentés határideje már az 1883. év december végével jár le, azért szükséges, hogy az érdeklődők mentől előbb tegyék meg az előkészületeket. Felvilágo-

sításokkal a szakbizottság szolgál, bejelentési ívekért, azok kik eddig nem kaptak, Suppan Vilmos bizottsági jegyzőhöz fordulhatnak. (A szakbizottság irodája: I. k. szentháromság-tér 7. sz.) A nevelés és közoktatás részletes programjának fő pontjai ezek:

A) Gyermeknevelés. a) Gyermek-tápszerek, b) Bölcsődék berendezése s szervezete. c) Gyermekkertek, kisdédóvó intézetek stb. d) Kisdédóvók s gyermekkertészek képezdéinek szervezete, berendezése és oktatási rendszere. e) Irodalmi szakmunkák és egyéb ismertetések.

B) Első-, közép- és felső fokú oktatás. a) Az első fokú (elemi-, felső nép és polgári) iskolák, b) az állami s felekezeti tanító- és tanítónképezdek, c) a közép-tanodák, és pedig gimnáziumok, reáltanodák és kereskedelmi tanodák, d) a papnöveldék és a rabbiképző intézet, e) a felső tanintézetek és pedig az egyetemek, műegyetemi akadémiák és lyceumok. f) Muzeumok s egyéb tudományos intézetek szervezetei, g) A növendékek mindennemű munkálatai. h) Iskolai- és népkönyvtárak; iskolai takarékpénztárak szervezete, eredménye s kezelési nyomtatványminták i) Iskolai szaklapok (időszaki tanügyi sajtó); iskolai statisztikai munkák és egyéb közművelődési közlemények.

C) Szakoktatás. a) A művészeti, (képzőművészeti, színészeti) oktatás szervezete. b) A tornászat és vívás oktatása. c) A siket-némák-, vakok-, hülyék oktatási módszereinek leírásai. d) A katonai oktatás s nevelő intézeti egyletek, társulatok. A szakoktatás egyéb ágai jolesül más csoportokban foglalnak helyet.

D) Berendezés. Iskolai butorok, teljes iskolai-berendezés, továbbá iskolaépületek és egyéb közművelődési intézetek tervei stb., mint az iskolai- és közművelődési intézetek által állíthatók ki. Tanszerek és taneszközök a külföldi eredetű tárgyak, a mennyiben azok az egyes intézetek berendezésének feltüntetésére szolgálnak, e csoportból nincsenek kizárva — Egyes intézetek a tanulók írásbeli-, rajz- és irodalmi munkáiból a fokozatos tanítás rendszerének feltüntetése mellett csak néhány példányt állíthatnak ki. — Ezen munkák vagy a) kötött (kemény boríték) alakban, czimekkel ellátva, vagy b) a rajzfélék kemény papírra huzva, mappákban csinos keretekben állíthatók ki. A papír nagysága rendszerint magasságban 60, szélességben 80 centiméter lehet, vagy megfordítva. A leánytanulók kézi munkái (a vászon és ruhaneműek a kisebbíthető alakban is), a kezdés és haladás fokozatos rendszerét szigorúan feltüntetve, szintén legfőlebb 60 cm. magasságú és 80 cm. szélességű kemény színezett papírra, izléssel egymásmellé illesztendők s minden egyes darab erős czérnával több helyütt oda illesztendő. A kézimunkák mindegyikéből egy-egy tanintézet az oktatás fokozatos feltüntetése mellett csak néhány példát mutathat be, folyó számmal és az illető tanuló nevével, valamint az osztály megnevezésével ellátva. A munkák illetően lapjai könyvszerűleg is beköthetők és a borítékok külsőjén az iskola helye, foka, jellege kitüntetendők stb.

*

Anglia.

Az új elemi iskolai törvény nagyon heves vitában tartja még most is, nemcsak a nevelésügyi, hanem a politikai lapokat is. November hónapban a leghatározottabban ítélték el tanítók és nem tanítók a törvény ominosus pontját: az „eredmény szerinti fizetést“ (payments by results). A Standard a következőket mondja: „a Mundella Törvény nagy hibája abban áll, hogy a „percent“-rendszer van elfogadva alapjául minden állami fizetésnek. Ez elv, mely demoralisálta a tanítókat és tönkretette minden tanulónak fele idejét: alapja lön egy törvénynek. A régi törvény sze-

rint a tanító tisztességes fizetést kapott akkor is, ha a gépszerű tanítást mellőzte, de az új törvény alatt az eredmény épen oly dolgoktól van függővé téve, a melyeket minden lelkiismeretes tanító megvetne más körülmények között. E törvény alkalmazása — folytatja a Standard — oly abszurdumokra vezet, hogy ha például hét gyermek, kik évfolytán minden órán pontosan jelen voltak, s a vizsga napján semmiképpen nem jelenhetnek meg, s igazolást sem küldenek, a vizsgáló-biztos kénytelen volna azokat bukottaknak jelölni és következőképpen — ha a tantárgy három volt — a tanító fizetéséből 7×3 vagyis huszonegy pennyt le kellene hogy vonasson. Ilyen eset már tényleg fordult elő, s kétségtelen, hogy még fordulni fog.

A Mundella inspiratiojára irt védírata a törvénynek, igyekszik a nehézségeket eloszlatni s egyszersmind meggyőzni az országot arról, hogy tetteiért kész a felelőséget elvállalni. De a célját nem érte el, mert maga is elismeri hogy a tult erhelés nébol tényleg létezik, s mert a tanítóknak s nem a rendszerben keresi a hibát, s mert a vizsgáló hibájával szemben csak annyit mond hogy jelentések fel, mert majd igazít! Ez csakugyan gyenge vigasztalás. Az mindig tény marad, hogy a mikor a tanító fő figyelme a rubrikák kitöltésére van irányozva, akkor a munka lényege a nevelés valódi célja hagyatik figyelmen kívül.

E körülmények, ha niucsenek is még úgy, de bizonynyal úgy lesznek nálunk is. A falusi tanuló eddig már hajnalban felmehetett az iskolába s ott ült késő estvig, míg most óra számra kell hogy csináljon mindent.

Bs.

*

A londoni nyomorról a nevelésügynek egy modern Dickense oly lelepezéseket közölt, a melyek iszonynyal töltik el minden jóézésű ember kebelét. A bűn és vétek fészke ott van mindenütt, hol az emberek még nem is sejték. Magok a templomok, sőt tán a parlament háza is vétek tanyájául szolgál vagy éjjel vagy nappal. Az utcák iskolákká, s a dolgaikat végző munkás emberek taneszközökké tétettek sok ezer oly ember által, kiknek kenyerök a fosztogatás és mesterségük, kis, ártatlan gyermekeknek ez átkozott munkába bevezetése. Az ilyeneket sorsuk összevétel a becsületlen napszámosal s így tiz-tizenkét család tanyáz egyetlen tűzhely körül.

És mind e nyomorban mi viszi a főszerepet? Az ivás. A kocsma nyeli el a munkás pénzt, mi miatt ama sárpinczékbe kell hogy szoruljanak; az biztatja a tétlent alopásra. Restség, közönyösség, részegség s más vétek hangoosan kiáltanak segedelemért London vezetőihez s főleg azokhoz a kiknek kezében az ifjak sorsa: a tanítókhöz. A Schoolmaster vezércziket ir ez állapotról s csak azon csodálkozik, hogy mind e felfedezés most tétetett meg. De most már meg kell tenni a lehető s meg kell mutatni, hogy London a javulásban is első tud lanni.

Bs.

EGYESÜLETI ÉLET.

Elnöki megnyitó beszéd.

(A bánffy-hunyadi tanítói-kör 1883. decz. 21-iki gyűlésén tartotta Radvány György, a körnek 188 $\frac{1}{4}$ —188 $\frac{3}{4}$ elnöke.)

Összesereglettünk, hogy a mult tapasztalásain okulva, megoldjuk a jelent s a jövőnek irányt adjunk. Ha végig tekintek 3 évi elnökségemnek önök által véghezvitt munkásságán önrizzel mondhatom, hogy körünk oly életjelt adott magáról, mely mindnyájunknak dicsőségére válik. Oda nyujthatjuk bárkinek jegyzőkönyveinket, mint multunk hű tükrét; azokból bárki is meggyőződhetik sok oldalú munkásságunk felől.

Feltalálhatók ott az ész, szív és akarat, szóval: az egész ember képzésére vonatkozó törekvések, melyeknek megoldása önmuknek egész szellemét a cselekvés terén teljes odaadással mutatja be. . . . Jegyzőkönyveink tanúsága szerint foglalkoztunk oly kérdésekkel is, melyek társadalmi bajaink orvoslását előzötták. Közelebről is tárgya lesz gyűléstünknek egy igen fontos nemzetgazdasági kérdés, értem az isk. takarékpénztárakat, melyek életbeletétele vagy elejtése két részre osztja a küzdők taborát. Míg egyik az egészséges gazdasági fejlődés jelentékeny talpkövének tartja, főleg nálunk, kiknek keleti szenvedélye, pompa szeretete s fényűző hajlamai folytonos mérséklést kívánnak és követelnek, kik még jótékonyaságunkban is fitogtatók s egyáltalában pazarok vagyunk: addig a másik tábor már egyenesen felhívja a szülők figyelmét az iskoláknak ily anyagiasság működésére, mint káros befolyásra, mely a gyermek lelkében megfogamzott nemes érzések s eszmék csírát már gyökerükben megtámadja. E nagy fontosságú kérdésnek csupán színre hozatala is — mert végleges megoldását tán az élet mutatja ki — tanuskodik e kör komoly életrevalóságáról. — Jegyzőkönyveink sorai közt fel-fel-tűnik, hogy létrekeltünk a jövő nemzedék lelkét a mind jobban terjedő vérszeljes hatásoktól megóvni, — főleg korunkban. hazánkban melynek intézményeire, egész állami szerkezetünk működésére a lakosság igen nagy részének értelmi fejlettségét felülmúló jogkörre és hatása van. Itt, igazán itt kellett és kell vigyáznunk, hogy a nemzetnek bár jövő fia ne legyenek habozók, lanyha meggyőződésűek, kétszínű szerep-játzók, szolgalelkűek, a felsőbb osztályok vétkeiket utánzó, kortes fogásokkal félrevezethetőek, mert az ilyen természetekkel oly csapás van mérve hazánk épületére, mely azt minden eszterékében megrázkódtathatja. Eppen ezért fővágyódásunk vala és lesz: megadni a serdülo nemzetnek mindazon — nem részletes, hanem alapos ismereteket, melyeknek világító szövetneke mellett fellelhetik s megoldhatják a haza, a társadalom, a család és önmaguk iránti kötelességeiket . . . Nem akartuk se optimistákká tenni őket, hogy a miútk Mikés Kelemen mondá, elvők legyen: „A ki a telet teremtette, mentét is ad hozzá”; se pessimistákká, hogy: „Ne vessenek kölest, mert a madár úgy is megeszi.” A Nap nem a mi kedvünkért jön fel, de nem is azért, hogy sötétben jobban alhasunk. Ez a föld csak színhelye örömeinknek, fájdalomainknak, — s nem forrása; időfolytán szorgalommal s odaadó becsületos munkássággal eljutunk a boldogulás ohajtott fokára, a honnan aztán élvezhetjük izzadságos fáradságunk gyümölesét . . .

E törekvésünk által vivta ki tantestületünk, hogy ma már úgy fént, mint alant, szülők és társadalom előtt van hatásunk, s van talán tekintélyünk is . . . Pedig hányzorn kellett és kell ezután is még igen sok ember főleg szülő téves nézeteivel szembeszállanunk s megküzdnetünk!

Megkaptuk az ösvényt, helyes uton járunk, de még messze a cél: az ideál valósulása, mely mindnyájunknak munkásságát, erejét odaadó buzgóságát utolsó lehetőleg igénybe veszi. Cziivilizációnk folytonos haladásával tanügyünkben is fognak újabb kérdések felmerülni, melyeknek tanulmányozása s a gyakorlati életbe átvitele a mi teendők. A kultúra fejlődésével — adolgek természetes rendje szerint — szaporodnak, fokozódnak e társadalmi bajok, melyek ellen végnélkül küzdeni: szintén kötelességünk! Vége soha, soha nem lesz ennek!

De kétségbe esnünk nem szabad! . . . Megvan ugyan a lehetőség annak, hogy pályánknál könnyebbet, kényelmesebbet kaphatnánk; ámde olyat, hol szorgalom, munkásság, odaadó buzgalom és becsületesség nélkül megélni lehesse; olyat nem ismerek, hacsak — délibában nem akarunk aratni. Egyesült erővel küzdünk tehát ezelnk kivételben! Kerüljük egymás között elhínteni az egyenetlenség magvait, mert ezeknek gyümölese . . . nyomorúság! „És nincs nagyobb fájdalom, mint önozokta nyomor között emlékezni vissza boldog napokra!” — Menten minden bajtól és visszaeséstől, megtette mindenki kötelességét a neki adott talentumok mértéke szerint. Zajtalan, hangyamunkánkat azért kicsinyleni nem lehet. . . nem illik, a miért eredményei a jelenben nem oly feltünőleg észrevehetőek. Hisz a tenger mélyén is hány milliárd és milliárd állatcsoka dolgozik szakadatlanul, zajtalanul, — s a sok öltő munka csak akkor válik láthatóvá, midőn a tengerből . . . egy kis sziget kiemelkedik. S vajjon az éj szelid világát a ritkán megjelenő üstökösök vagy a menydörögve, sziporkázva elenyésző meteorok okozzák? . . . Egész cziivilizációnk nem egyéb, mint öreg múltú fázadozónak szakadatlan láncszemeiben fel sem tűnő származéka.

Igazán mondta Ap. Cs. János, hogy a „fűben — nem, hogy most nő, hanem hogy nőtt: az látszik” . . . Fáy András meséli: „Egy forrás erecskéje befolyt a tengerbe. Istenem! úgy sóhajt a szerény, mit érnek az én cseppjeim a méhetetlenségben! Báröröd jál flam! felelt a tenger, azok is segitenek hordozni az árbozozos hajókat. Behat az egészbe minden kör és munkásság, bármily csekélynek is látszik. Csak tünődésünk annak csekélységén le ne lankaszozon, s annak teljes erőnköl megfelelni ne resteljünk” . . . — E néma csend szent fogadás, hogy . . . ezután sem restellünk.

A b.-hunyadi tanítói körnek 1883. decz. 21-én tartott gyűlése.

A gyűlést megelőzőleg nyilvános tanítást tartott Koleszár Lajos tagtárs, mely a bírálóat alapján minden tekintetben sikerültnek nyilvánítottatt. A gyűlést Ravasz György elnök nyitá meg azon kívülben tartalmas beszéddel, melynek kivonatát e lapokban közöljük. Ezután a jegyzőkönyv felolvasása következett, mely észrevétel nélkül hitelesített nyert. A tagok számbavételénél pedig kiderült, hogy kettő kivétellel mind jelen voltunk, és hogy a tagok száma nemcsak számban, hanem erőben is kettővel ismét gyarapodott.

Miután e gyűlés a jelen tanévben az első volt, meg kell említenem, hogy tisztújításunk is volt. Elnöknek megválasztottat Boga Károly, jegyzőnek újból Szentgyörgyi Lajos, segédjegyzőnek pedig Zámbo Gáspár.

A programm következő pontját Boga Károly foglalta le, tartván egy igen tanulságos felolvasást „A földrajzi oktatás alsó fokáról”, melynek kapcsán egy néhány megvitásra szánt tételt is terjesztett elő.

E tételek elsője így szól: „Alkalmazható e, s ha igen, mennyiben és hogyan az u. n. előrajzoltató, keletkeztető módszer? Ez azon kérdés, mely különösen a hogyana-ra nézve még mindig tisztázásra vár; mit bizonyít nemcsak azon körülmény, hogy ez ügyben még a tanügy korifeusai sem értenek egyet, hanem azon egyszerű tény is, hogy körünk e kérdésnél már jó eleve két pártra szakadt. Az egyik párt, előadóval, a mellett van, hogy igen is alkalmazható az előrajzoltató — vagy keletkeztető módszer, de csak annyiban, a menyiben az ismertetni szándékolt anyag a tanulók szemlélődési körén belül esik. A megye távolabb eső vidékeit azonban, a melyeket a tanulók nem járhatnak be, sokkal czélszerűbb térképről tanítani, mert ez jobban megfelel a valóságoknak, mint a tanítónak többé-kevésbé kétes sikerű rajza; az egész megye lerajzolását pedig ajánlatos akkor kísérteni meg, a midőn azzal a tanulók már tisztában vannak: tehát az ismétlés alkalmával.

A másik párt meg azon nézetben van, hogy a keletkeztető módszert nemcsak a közeli vidékekre kell kiterjeszteni, hanem, segítségül kérve az útazató módszert, az egész megyére, a térképet az ismétléskor használnván.

Hogy melyik pártnak van igaza, arról nem beszélhetünk részletesen egy rövid tudósítás keretében, — de amyi bizonyos, hogy mindkét pártnak erős argumentumai vannak arra, hogy álláspontját fel ne adja. A kör különben szavazás útján döntött az utóbbi eljárás mellett.

A második tétel ez: „A megye járdási, avagy természeti beosztás szerint ismertelendő-e?” Mire a felelet egyhangulag az, hogy a megye nem járdási, hanem természeti beosztás szerint ismertelendő, mert ez állandó, míg amaz folytonos változásoknak van alávetve.

A harmadik kérdésnél, mely egyszerűen azt foglalja magában hogy a kozmikai részből mit üllelhetünk fel? abban történt megállapodás, hogy a földrajz tanítás alsó fokán, tehát a harmadik osztályban elégséges lesz a földről, a föld forgásáról (nappal, éjjel), a napnak nyárban magasabb s így függőlegesebb, télben alacsonyabb s így ferdebb járásáról röviden szólni; mert ezek egyelőre elégségesek arra, hogy a tanulók a nappalok- és éjjelekről, az évekről és évszakokról általános fogalmat alkossanak. Ugyazintén meg lehet még röviden emlékezni egy néhány oly csillagról és csillagképről is, melyek, a nép előtt is ismeretesek levén, a tanulók képzelő erejét nem szárnyalják túl. A negyedik kérdésnél: „Kell-e ide tankönyv?” a gyűlés kimondá, hogy kell, de csak úgy, ha jó.

Az indítványok során a kör több nevezetes intézkedést tett. Először is határozottá emelte, hogy a kör tisztviselői a tanév utolsó gyűlésére a kör évi működéséről egy rövid, de kimerítő jelentést készítenek, mely jelentés felolvasatván, a jegyzőkönyv melléklete képen oly czélból küldetik be a tks. központi Választmányának, hogy abból a tantestület titkára az évjelentéshez szükséges adatokat könnyűszerrel s a valóznak megfelelően állíthassa egybe.

Továbbá, egy korábbi indítvány értelmében határozattá lön emelve az is, hogy a kör tagjai azon tételeket, a melyeket az ideál ciklusban tárgyalatni óhajtanának, a kör elnökéhez legalább két hét alatt küldjék be.

Egy harmadik határozata pedig a következő: Miután a kör több mint tíz éves fennállása óta sok és nevezetes kérdések fölött tanácskozott és határozott is; de e határozatokra a közp. választmány, mint illetékes testület, — tán azért, mert figyelme még ez irányban nem volt felhiva, — ez ideig sem helyeslő, sem helytelenítő ítéletet nem mondott: ezért a tks. közp. választmány jegyzőköny-

vileg is fel fog kéretni arra, hogy körünk nevezetesebb határozatairól véleményt mondjon, s e véleményéről a kört értesítse.

E határozatból kitűnik, hogy a kör nem félti ambícióját, sőt szívesen veszi a tapasztalt öregek jó tanácsait, — de kitűnik ebből azon bizalmas viszony is, mely a részeket egy testté melengeti össze.

A jövő gyűlést február közepe táján Mákóban fogjuk megtartani. Ide a mákói tisztelt kollegák hívtak meg, s mi szívesen elfogadtuk a meghívást, mert régóta vágyunk vidékre. E gyűlésen a többek között az iskolai-takarékpénztárra król is lesz szó, melynek eredményéről szintén értesíteni fogom a tks. szerkesztő urat s e lap t. olvasóit.

Szentgyörgyi Lajos.

IRODALOM.

Megjelent: a „Paedagogiai Encyklopaedia 1-ső füzeté.“ Cikkei: Abauj-Tornamegye népoktatási állapotáról — Árvay József-ig. Szerkeszti: Verédy Károly. Kiadja az Atheneum. A mű 20 füzetben jelenik meg. Egy-egy háson íves füzet ára 30 kr. Ha több füzet lesz kezeink között, részletesebben ismertetni fogjuk ez életre való vállalatot.

Beküldetett: Gyakorlati rajzminták a népiskolák IV. oszt. számára. Az új min. tanterv alapján összeállította Weinberger Lajos fővárosi tanító. II. rész. 4. füzet. Ára 15 kr. E mű Budapest összes népiskoláiban a főváros hatósága által, használatra elfogadtatott.

à „Gyermekvilág Játékai“. 501 játék dal stb. Összeállította és kiadja Kobány Mihály. Gyoma 1883. Ára 1 frt. Ha térünk engedni ismertetni fogjuk.

Megjelent a Magyar általános levelező tizedik füzeté Szerkeszti Knorr Alajos. Kiadja ifj. Nagel Ottó Budapesten a nemzeti színház bérházában. E tartalmas füzet ára 30 kr. Ugyanezen kiadónál kapható az „Öntügyvéd“ egy kötetben, félkötetben és füzetekben.

Beküldetett: A „Fehér Ember“, elbeszélés a magyar szabadságharczából. Az ifjuság és a nép számára. Irta: Tóth József, 7 képpel. Aigner Lajos bizománya. Szerző régi munkása már ifjusági irodalmunknak s jól ismeri az ifjuság kedélyét s lelki világát s valamennyi munkája nemcsak mulattató, hanem tanulságos is s megjelenésük idején a lapok kivétel nélkül elismeréssel fogadták, mint hasznosan mulattató, jó irányú ifjusági olvasmányokat. Szerző összes ifjusági munkái 6 kötetből állanak. melyek — a most beküldött munkán kívül — következők: „Kis regélő“ (1 frt). „A kalászszedő öreg asszony fiai“ (60 kr). „Gyöngyvirág-tündérek“ (60 kr). „A nagyapó elbeszélései“ (kemény táblában, színnyomatu képpel 1 frt 40 kr). „Képes regélő“ (9 képpel 1 frt 20 kr). melyek Aigner Lajos könyvkereskedésében (Budapest váciutca) rendelhetők meg a kitett áron, a ki pedig egyenesen a szerzőnél (Nagy-Körös, Pest megye) rendeli meg: azon árkedvezményben részesül, hogy az 5 frt 60 kr értékű munkát 4 frt 40 kr-ért kapja. Ajánljuk főleg a gyermek és iskolai könyvtárak számára.

VEGYESEK.

— Lapunk ügye. A „Család és Iskola“ tizedik évfolyamának első számát **mutatványul** czímednek is megküldöttük. A kiadó testület nem lévén azon helyzetben, hogy feles számu példányokat nyomtasson, a **második számot** — az állandó előfizetőkön kívül — már csak azoknak küldheti meg, a kik e lapra **január hó**

15-ig előfizetnek vagy legalább határozott megrendelést tesznek. Előfizetési díj egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Az előfizetési pénzek és megrendelések **Dézi László** pénztárnok czimén — a **kiadó hivatalba** (Uj utca 36 sz a.) küldendő. — Helybeliektől az előfizetések elfogadtatnak **Stein János** ur könyvkereskedésében is.

— **Felhívás.** Miután t. előfizetőink közül még többen nem küldötték be a mult évi folyam előfizetési díját, tisztelettel kérjük, sziveskedjenek azt annál is inkább mihamarább beküldeni, hogy mi is a lap anyagi oldalát illető kötelezettségeinknek eleget tehessünk. A „Család és Iskola“ kiadó hivatala.

— **A Kolozsvári szegény iskolás gyermekeket segélyező egyesület** felkérésére T. Gegenbauer József zenetanár úr, műkedvelők közreműködésével, közelebről hangversenyt rendezett a nemzeti színházban, mely a jótékony célra közel 200 frtot jövedelmezett. A közönség lelkes pártfogása ismét azon kedvező helyzetbe juttatta e jótékony célú egyesületet, hogy újlag tömegesebben felruházhatja a szegénysornu iskolás gyermekeket.

— **Új lap Kolozsvárt.** „Élet és Irodalom“ czimvel városunk egy szépirodalmi és társadalmi heti lap indult meg. Laptulajdonos és szerkesztő Korbuly József. Főmunkatárs Hegedüs István tanár, e lapok volt derék szerkesztője. A mutatványszám kiválóan érdekes tartalommal és csinos kiállításban jelent meg. Előfizetési ára egy évre 6 frt. Melegen ajánljuk olvasóinknak.

— **A szepesi tanító-egyesület** egy a Szepességben felállítangó szeretetház létrehozásán működik. E czélból gyűjtő-íveket és felhívásokat bocsátott ki. Adja az ég, hogy e buzgó kezdeményezést siker is kövesse.

— **A „Zalai Tanügy“,** melynek megszűnését lapunk mult saámában jeleztük, továbbra is, mint önálló tanügyi lap, fenn tartatik.

— **Jász-Nagy-Kun-Szolnokmegye tanító-testülete** elhatározta, miként a vallás és közoktatásügyi Miniszter úr ő Nagyméltóságához felterjesztést teend az iránt, hogy az évenként tartatni szokott orsz. jótékony célú nagy sorsjáték jövedelmének egy része a pénzügyminiszter úr ő Nagyméltósága által az országos tanítói árvaház alapjának javára fordíttassék. Erről az országban levő társalgyletek oly felkéréssel értesítették, hogy e kérvényt, a közoktatásügyi Ministernél feliratilag támogatni sziveskedjenek.

— **Schweizban** a törvényes évi szünidők maximuma a különböző cantonokban nagyon is különböző. Pl. Appenzellenben 4 hét, Genfben 8, Argau, Zug, Schaffhausen stb.-ben 10 hét; Bernben 20, Graubündenben pedig 30 hét.

— **Techow** porosz kir. tanácsost meghívta a japáni kormány, 3 évre, az oktatásügy rendezése czéljából, miéért évenként 40,000 frank tiszteletdíjt élvez.

Tartalom. A félelemről. Ujfalussy. — A család és a nevelésügyi sajtó. Czirják Albert. — Jövönk érdekében. Tasnádi Imre. — Tárca: Gr. Széchenyi István az 1825-iki országgyűlésen. Dr. Ferenczi Zoltán. Téli estéken. Boga Károly. — Szemle: Az országos kiállításról. Angliából. — Egyesületi élet: Elnöki megnyitó beszéd. Ravasz Györgytől. — Tudósítás a b.-hunyadi tanítói kör gyűléséről. Szentgyörgyi Lajostól. — Irodalom. — Vegyesek. — M e l l e k l e t: „Paedagogiai Füzetek“ I. 1. Rousseau élete. Irta Rieger Imre.